

SŁOWO WSTĘPNE

30 tom Prac Komisji Krajobrazu Kulturowego grupuje artykuły o charakterze teoretycznym i konceptualnym. Zawarto w nim teksty geograficzne i filozoficzne, ukazujące wielowymiarowość krajobrazu. Jak zauważają w swym tekście Joanna i Florian Plit aktualna złożoność przedmiotu badań, ich interdyscyplinarność przy jednoczesnej niejednoznaczności terminu sprawia, że w chwili obecnej badania krajobrazu, szczególnie kulturowego, przestają być jednym z głównych nurtów geografii, architektury, czy jednym z wyodrębniających się nurtów historii, socjologii, etnologii, kulturoznawstwa, a stają się odrębną dyscypliną badawczą, nie mającą jeszcze powszechnie akceptowanej nazwy, i nie mieszczącą się w sformalizowanych strukturach organizacji nauki, ale której "oficjalne" powstanie jest wyczekiwane w środowisku badaczy krajobrazu. Niniejszy tom próbuje zbliżyć, po raz kolejny, zainteresowane środowiska naukowe do podjęcia próby takiego sformalizowanego zdefiniowania współczesnej nauki o krajobrazie.

W czasach dużej swobody językowej, która przenika także do nauki, za ważną uznano potrzebę przybliżenia Czytelnikowi zasad definiowania pojęć naukowych. Wyzwanie to podjął ks. Jacek Łapiński, pokazując z jednej strony złożoność i trudność, a z drugiej strony także konieczność definiowania pojęć. Artykuł jest poświęcony definiowaniu jako procedurze poznawczej, zarówno w klasycznym nurcie filozofii jak i metodologii badań naukowych. Tekst ten jest specjalnie dedykowany rodzącej się inicjatywie pilotowanej przez Komisję Krajobrazu Kulturowego PTG, jaką jest słownik (katalog) pojęć krajobrazowych. Warto zwrócić uwagę na przydatność definicji rzeczowej przy definiowaniu pojęć krajobrazowych. Uchwycenie istoty krajobrazu (czyli tego, dzięki czemu jest on tym, czym jest) jest zasadniczo niewykonalne ze względu na deklarowaną zarówno wieloznaczność tego pojęcia jak i bogactwo jego treści. Stąd próby precyzyjnej charakterystyki pojęcia (krajobrazu) należy podejmować poprzez odwołanie się do definicji genetycznych, strukturalnych i funkcjonalnych. Te trzy wymienione obszary powinny stanowić swoisty "twardy rdzeń" prowadzonych analiz nad krajobrazem. J. Łapiński wskazuje także na zastosowanie definicji opisowych, jako czynności stosunkowo prostych, a efektywnych – gwarantujących znaczny przyrost wiedzy – i nieobciążonych zbyt sztywnymi rygorami metodologicznymi.

Wątek metodologiczny w niniejszym tomie kontynuuje Olaf Kühne, pisząc o materialnym i konstruktywistycznym wymiarze krajobrazu. Artykuł napisany jest duchu filozofii postmodernizmu. Krajobraz w takim ujęciu jest tworem skrajnie subiektywnym, nierealnym, zbiorem dowolnie wybranych elementów związanych z indywidualną percepcją. Przedstawiona przez autora koncepcja konstruktywistyczna, ukazuje obserwatora-badacza krajobrazu jako kreatora – "konstruktora" własnego świata, tworzącego według własnych reguł, na swoje własne potrzeby.

W niniejszym tomie przedstawiono także pierwszą część obszernego opracowania J. i F. Plit na temat hierarchizacji i regionalizacji krajobrazów kulturowych w skali globalnej. Autorzy podjęli się trudnego zadania, które wymagało zaangażowania

geografów i które należało pilnie rozwiązać. Przedstawiono tu nie tylko problemy i metodyczne założenia regionalizacji krajobrazów kulturowych, ale także konkretną propozycję hierarchicznego podziału krajobrazów kulturowych, która wzbudzi zapewne ożywioną dyskusję w środowisku badaczy.

Do multisensorycznego wymiaru krajobrazu nawiązuje tekst Sebastiana Bernata: Wokół pojęcia *soundscape*. Dźwięk, będący specyficznym zasobem środowiska, źródłem znaczeń i przeżyć estetycznych a także ludzkich emocji, tworzy specyficzną warstwę krajobrazu, często tłumaczoną jako krajobraz dźwiękowy. Autor prowadzi tu dyskusję terminologiczną, zmierzającą do stworzenia systemu pojęciowego w zakresie tzw. *soundscape studies*, przedstawiając obszerne pole nazewnictwa stosowanego w tej dziedzinie.

Kolejny tekst w tym tomie, autorstwa Jerzego Nity, dotyczy materialnego wymiaru krajobrazu. Opierając się na podbudowie filozoficznej i językoznawczej, autor stara się doprecyzować zakres znaczeń wyróżników i wyznaczników krajobrazu oraz udowodnić, że występowanie specyficznych cech, właściwości, czynników, atrybutów, elementów, obiektów (dominant, akcentów) świadczy o poziomie zróżnicowania przestrzeni i stanowi podstawę wartościowania krajobrazu. Tekst ten nawiązuje do problemów poruszanych w 40 tomie Problemów Ekologii Krajobrazu (2015) przez wielu autorów. Tezy zawarte w tekście J. Nity mają charakter uzupełniający i polemiczny.

Tom zamyka spojrzenia na krajobraz poprzez wymiar formalno-prawny. Tomasz Salata i Urszula Myga-Piątek ukazują krajobraz, jako swoisty nośnik danych przestrzennych. Artykuł prezentuje zasady konstruowania i modelowania informacji krajobrazowych w nawiązaniu do Dyrektywy INSPIRE. Autorzy podjęli próbę identyfikacji metod zapisu elementów przestrzeni ujmowanych w metodyce analizy i oceny krajobrazu. Wykorzystano do tego zmieniające się polskie akty prawne i standardy techniczne, będące wynikiem wdrażania dyrektyw unijnych. Poddano także weryfikacji i ocenie możliwości modelowania zjawisk i procesów abstrakcyjnych. Autorzy stwierdzili, że zapis zjawisk i procesów zachodzących w krajobrazie przełożonych na sformalizowany język matematyczno-informatyczny może budzić poważne obawy, co do kompletności i spójności treści oraz procesów krajobrazowych w modelu.

Wybór powyższych aspektów teoretyczno-metodologicznych będzie uzupełniany w kolejnych tomach Prac Komisji Krajobrazu Kulturowego.

Urszula Myga-Piątek